

Зарубіжний досвід організаційно-правових засад функціонування прокуратури в іноземних країнах

Шлапко Т. В.¹, Шапошник А. С.²

Опубліковано	Секція	УДК
28.02.2023	Право	342:343.163 (100)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10078036>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Антоція. Відомо що прокуратура, як державний орган перш за все покликана захищати права та свободи людини і громадянина, від ефективної діяльності прокуратури, в багатьох випадках може залежати стан дотримання в Україні законності, гарантування та відновлення прав та свобод, і в цілому рівень довіри населення до держави. Саме тому сьогодні до діяльності прокуратури має бути прикута особлива увага, адже будь які недоліки в діяльності цього органу, негативно позначаються в цілому на функціонуванні всієї державної влади.

На сучасному етапі Україна проходить шлях приєднання до європейської спільноти, в зв'язку з чим відбуваються доволі суттєві перетворення, стосується, безумовно, це і адміністративно-правового регулювання діяльності органів прокуратури. В той же час ефективність будь яких перетворень неможлива, якщо не вивчити зарубіжний досвід регулювання діяльності прокуратури з метою визначення існуючих проблем та можливостей застосування цього досвіду в правовій системі України.

Для України досвід зарубіжних країн є безумовно цікавим, адже Україна прагне як скоріше набути статус повноправного члену Європейського союзу, а отже позитивний досвід регулювання діяльності прокуратури в зарубіжних країнах може дозволити впровадити в національну практику кращі моделі функціонування прокуратури, або навпаки дозволить визначити недоліки, які унеможливають запровадження тієї чи іншої моделі, адже прокуратура України пройшла власний шлях становлення та розвитку, має власні традиції, а будь які зміни щодо її діяльності мають бути зваженими та призводити виключно до позитивних результатів.

Таким чином, зважаючи що сьогодні весь світ глобалізується, відповідно відбуваються глобалізаційні процеси в органах публічної влади, а самі органи публічної влади, в тому числі і в Україні останнім часом функціонують в тісній співдружності з іншими країнами в умовах інтеграції, в тому числі і політичних систем. Шлях до членства в Європейській спільноті, так чи інакше передбачає необхідність приведення

¹к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету (м. Суми, Україна), <https://orcid.org/0000-0003-1619-3831>

²аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету (м. Суми, Україна), <https://orcid.org/0009-0007-3596-2217>

законодавства України до стандартів Європейської спільноти з запозиченням найкращого досвіду регулювання всієї сфери життєдіяльності суспільства, в тому числі в діяльності органів публічної влади та кримінальної юстиції. Отже цікавим, з нашої точки зору є вивчення досвіду США та деяких європейських країн щодо засад організації та діяльності органів прокуратури, в яких адміністративно-правове забезпечення пройшло тривалу перевірку часом і продемонструвало доволі ефективні результати, а отже ефективність прокуратури закордонних країн є доволі важливим об'єктом дослідження в сучасних умовах розвитку України.

Ключові слова: прокуратура, організація прокуратури, модель прокуратури зарубіжних країн, місце органів прокуратури, прокурор, повноваження прокурора зарубіжних країн.

Foreign experience in implementing organizational and legal foundations of the prosecution functioning in foreign countries

Annotation. It is known that the prosecutor's office, as a state body primarily called to protect the rights and freedoms of a person and citizen, the state of compliance with the law in Ukraine, the guarantee and restoration of rights and freedoms, and the general level of public trust in the state may depend on the effective activity of the prosecutor's office. That is why special attention should be paid to the activities of the prosecutor's office today, because any shortcomings in the activities of this body have a negative impact on the functioning of the entire state power.

At the current stage, Ukraine is on the way to join the European community, in connection with which quite significant changes are taking place. At the same time, the effectiveness of any transformations is impossible if we do not study the foreign experience of regulating the activities of the prosecutor's office in order to determine the existing problems and the possibilities of applying this experience in the legal system of Ukraine.

For Ukraine, the experience of foreign countries is certainly interesting, because Ukraine strives to acquire the status of a full member of the European Union as soon as possible, and therefore the positive experience of regulating the activities of prosecutors in foreign countries can allow the implementation of better models of functioning of prosecutors into national practice, or, on the contrary, will allow identifying shortcomings that make it impossible the introduction of one or another model, because the Prosecutor's Office of Ukraine has gone through its own path of formation and development, has its own traditions, and any changes to its activities must be considered and lead exclusively to positive results.

Given that today the whole world is globalizing, globalization processes are taking place in the public authorities, and the public authorities themselves, including in Ukraine, have recently been functioning in a close commonwealth with other countries in conditions of integration, including political systems. The path to membership in the European Community, one way or another, implies the need to bring Ukraine's legislation to the standards of the European Community, borrowing the best experience in regulating the entire sphere of society's life, including the activities of public authorities and criminal justice. So, from our point of view, it is interesting to study the experience of the USA and some European countries regarding the principles of the organization and activities of prosecutor's offices, in which administrative and legal support has been tested over time and demonstrated quite effective results, and therefore the effectiveness of foreign prosecutor's offices is a rather important issue. object of research in modern conditions of development of Ukraine.

Keywords: prosecutor's office, organization of prosecutor's office, model of prosecutor's office of foreign countries, place of prosecutor's office, prosecutor, powers of prosecutor of foreign countries.

Вступ

Сучасний етап розвитку зарубіжних країн в деяких аспектах, а особливо в царині захисту прав та свобод випереджає досвід України. В світлі перманентних реформ в Україні, з огляду на бажання України приєднатися до європейської спільноти, корисним, з нашої точки зору є вивчення досвіду функціонування державно-правових інститутів, зокрема прокуратури в США та деяких країнах європейської спільноти. З нашої точки зору, особливе значення, має дослідження досвіду побудови системи прокуратур, з метою з'ясування подальших кроків України в цій царині. Вже існуючих досліджень, з нашої точки зору сьогодні не достатньо, адже вони здебільшого ґрунтуються на раніше проведених дослідженнях, не враховують багатьох аспектів сучасного правового регулювання та змін, які в тому числі і в закордонних країнах вносяться до діючого законодавства.

Сьогодні в Україні існує невелика кількість досліджень закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання організації та діяльності прокуратури, що не дозволяє визначити чітко моделі побудови цього органу державної влади, та з'ясувати можливості запровадження зарубіжного досвіду в правову систему України. В той же час суттєвим кроком в цьому напрямку слід назвати дисертацію О. В. Хорусуненко «Прокуратура України та країн членів Європейського союзу: порівняльне дослідження» [1, с. 71], в якій автор провів комплексне дослідження, з'ясував основні недоліки моделей прокуратури в країнах європейської спільноти та прийшов до висновку, що «правовий статус прокурорів держав-членів ЄС значною мірою залежить від місця, яке посідає прокуратура в системі органів державної влади, що впливає на порядок, строк та визначення суб'єкта призначення прокурорів різних рівнів, та водночас зроблено висновок, що кожній державі-члену ЄС встановлюється та гарантується незалежність прокурорів при здійсненні повноважень».

Також можливо вказати на дисертацію С. Л. Назарука «Адміністративно-правове забезпечення діяльності прокуратури України та провідних країн Європейського союзу: порівняльне дослідження», де автор вірно визначив, що «порівняльне дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури України і провідних держав ЄС дає змогу виявити та виокремити відповідні заходи, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури нашої країни» [2, с. 4].

Метою статті є виявлення особливостей сучасного правового регулювання організації та діяльності прокуратури США та деяких країн Європейського Союзу та можливих перспектив застосування позитивного зарубіжного досвіду в діяльності прокурора в Україні.

Результати

На сучасному етапі, розвиток прокуратури пов'язаний із затвердженням загальних засад її діяльності на міжнародному рівні, зі збереженням різних організаційних та функціональних моделей, виходячи з особливостей національного законодавства.

В той же час єдиної моделі прокуратури у світі не існує, а кожна модель, має свої недоліки та переваги, в зв'язку з чим вважаємо що прокуратура має визначитися з точки зору соціальних та політичних умов її організації та функціонування, з урахуванням особливостей національних держав, та виходячи з ментальності того чи іншого суспільства.

Отже доволі важливим, з точки зору усвідомлення ролі та міста прокуратури є вивчення досвіду іноземних держав щодо основних засад діяльності прокуратури на прикладі Сполучених штатів Америки (далі – США) та деяких європейській країн.

Так в США прокуратура має назву «атторнейська служба», головою якої є Федеральний прокурор США або федеральний атторней, посада якого була введена в 1789 році в законі Judiciary Act of 1789 (Закон про судоустрій) [3]. Федеральний атторней на посаду призначається в тому числі спираючись на положення розділу 2 ст. 2 Конституції США [4]. Згідно Кодексу США (28 U.S. Code § 541) Федеральний атторней на посаду призначається Президентом США за згодою Сенату США на чотири роки, в той же час по закінченню терміну продовжує свою діяльність доки на посаду не призначать його наступника [5].

Окрім іншого, на відміну від України, Федеральний атторней в США є головою Міністерства юстиції США [6] (United States Department of Justice, Justice Department), однак слід його відрізнити від Міністерства юстиції України, адже в США це по суті штаб-квартира Федерального атторнея, саме завдяки Міністерству юстиції Федеральний атторней регулює діяльність федеральних атторнейів, у федеральних судових округах.

В США діє атторнейська служба (Executive Office for United States Attorneys «EOUSA»), тобто інститут державної влади який не має свого аналогу в будь якій іншій країні світу. EOUSA створили у 1953 році на підставі наказу AG № 8-53 для того щоб забезпечувати постійну взаємодію між Міністерством юстиції і 93 прокурорами США які розташовані відповідно в 50 штатах, окрузі Колумбія, Гуамі, Маріанських островах, Пуерто-Ріко та Віргінських островах США [7]. Таким чином, Атторнейська служба в США – це сукупність органів виконавчої влади США, в тому числі на рівні штатів та місцевому рівні, яка виконує консультування уряду відповідного рівня, представляє інтереси уряду в судах, та забезпечує загальне виконання діючого законодавства. Крім іншого атторнейська служба США діє як служба обвинувачення, вона має право порушити кримінальну справу, розслідувати випадки порушення діючого законодавства, залучати до відповідальності та підтримувати обвинувачення в суді.

Федеральна прокуратура в Сполучених штатах має свої органи розслідування, в тому числі ФБР, при чому це тільки один з силових органів, котрий підпорядковано Міністерству юстиції. Крім іншого Міністерству юстиції підпорядкована служба маршалів, або як ми кажемо судових виконавців, адміністрація що займається наркотиками, бюро яке контролює виконання законів щодо алкогольної продукції, табачник виробів та злочинного розповсюдження наркотичних речовин.

В той же час слід зазначити що в США прокуратура є цілком незалежним органом, що за словами Т. Піблза досягається шляхом належно організованої системи протидії злочинності, а прокуратура діє виходячи з наступних пріоритетів: висока професійна компетенція із знаннями про злочинність і її високотехнологічні засоби; винятковий акцент на професійні аспекти і доволі значна чутливість до порушення прав людини; акцент на ефективну співпрацю з органами протидії, в тому числі глобальним загрозам злочинності та тероризму [8].

Таким чином прокуратура в США це орган який провадить кримінальне переслідування, підтримує публічне обвинувачення та бере участь в судових засіданнях як представницький орган публічної влади. Для прокуратури характерною є децентралізація та відсутність наглядових повноважень. З організаційної точки зору прокуратура в США більш тягнеться не до органу державної влади, а до свого роду професійних корпорацій юристів, які при цьому перебувають на держаній службі у представників публічної влади.

В Європейських країнах устрій прокуратури значно відрізняється від Сполучених штатів. Так, в Німеччині згідно Закону про Конституційний суд [9] (ст. 149 GVG) Федеральний Генеральний прокурор (Generalbundesanwalt) та федеральні прокурори на посаду призначаються Президентом країни. за поданням Міністра юстиції та за погодженням Бундесрату. Згідно Закону Німеччини «Про федеральну державну службу»

[10] (5BBG), Федеральний генеральний прокурор, федеральні прокурори, старші прокурори призначаються на посаду довічно, та є державними службовцями. В той же час стосовно Федерального генерального прокурора, то він діє в тому числі як політична фігура, може звільнитися у відставку Міністром юстиції в будь який час. При цьому Закон передбачає що для цього не потрібне обгартування.

Відомо що в Німеччині організаційно структура прокуратури поділена на федеральну та земельну, що впливає з положень Наказу про організацію та порядок діяльності прокуратури Німеччина від 12.03.1975 р. [11].

Для України досвід Німеччини, з нашої точки зору може бути корисним щодо питання значної незалежності прокурорів та щодо доволі високого рівня їх матеріального та технічного забезпечення.

Свої відмінності має і прокуратура Франції. Правове регулювання діяльності прокуратури у Франції відбувається на рівні Конституції Франції 1958 р. [12], КПК Франції [13] (ст. 31-48 розділу «Про прокуратуру»), Кодекса судоустрою 1978 р. [14], Цивільно-процесуального кодексу Франції [15].

Як і в Німеччині, прокуратура Франції знаходиться в підпорядкуванні Міністерства юстиції, і являє собою централізовану систему органів. Генеральний прокурор свою діяльність виконує при Касаційному суді. В структуру включені помічники Генерального прокурора, якими є Перший Генеральний адвокат та 19 генеральних адвокатів. Діють Генеральні прокурори та їх помічники і при апеляційних судах, яким відповідно підпорядковуються прокурори Республіки (*les procureurs de la République*), що перебувають у царині впливу цих судів. Прокурорами Республіки є районні прокурори при трибуналах, які здебільшого займаються розглядом цивільних справ. На посаду усі прокурори призначаються Президентом Франції за поданням Міністра юстиції, який безпосередньо курує їх діяльність.

За своїм статусом прокурори доволі близькі до суддів, за деякими виключеннями, але проводять діяльність, спираючись на одні й ті самі принципи. Основними організаційними принципами прокуратури є цілісність, незалежність, субординація та відповідальності. Суд та прокуратура, таким чином утворюють єдиний корпус і мають право на протязі кар'єри змінювати посаду прокурора на суддю та навпаки.

В разі коли прокурор при кримінальному переслідуванні порушує закон, він не несе відповідальності, прокурор не притягається до відповідальності щодо відшкодування судових витрат, не відшкодовує збитків визнаній винною особою, що здебільшого являє собою певну гарантію незалежності і позбавляє прокурора від необхідності приймати участь у справах щодо його переслідування з боку громадян. Таким чином, зважаючи на наведене, прокуратура Франції є незалежним органом від суду чи з боку сторін кримінального провадження.

Згідно КПК Франції під наглядом Генерального прокурора перебувають посадові особи та агенти судової поліції, він вправі доручати їм збирати необхідні відомості, якщо це є важливим для відправлення правосуддя. Прокурор Республіки відповідно керує судовою поліцією, отримує саме від поліції повідомлення про злочини, дає вказівки щодо розслідування, слідкує за дотримання поліцією законів. Замість поліції на місто злочину має право прибути безпосередньо прокурор і сам може здійснити всі дії, які фактично покладені на судову поліцію, також Прокурор Республіки особисто або через заступників підтримує обвинувачення в суді присяжних, поліцейських або виправних трибуналах, та має право віддавати розпорядження про розшук злочинців.

Таким чином, на відміну від України, прокуратура у Франції є не просто незалежною, але окрім іншого може фактично підмінити собою орган дізнання, та і в цілому провести у справі всі необхідні слідчі дії, а важкість виокремлення в законодавстві повноважень прокурора в цивільному процесі, робить прокуратуру

Франції схожою на прокуратуру Німеччини, де це питання також не є достатньо врегульованим.

Свої відмінності має прокуратура і в країнах колишнього радянського соцтабору. Так, згідно Конституції Естонії [16], в ст. 151 доволі лаконічно визначено, що порядок підтримання в суді обвинувачення, та представництво встановлюється законом. Згідно Статуту про прокуратуру [17], прокуратура Естонії є державною установою, яка підпорядкована Міністру юстиції. Міністерство юстиції визначено як вищий державний орган прокуратури. Таким чином прокурори підзвітні Міністру юстиції, він проводить нагляд за діяльністю прокуратури у кримінальних провадженнях.

Системою прокуратури безпосередньо керує Генеральний прокурор, який на посаду призначається урядом за поданням Міністра юстиції, строком на п'ять років. Прокуратура керує досудовим кримінальним розслідуванням, підтримує державне обвинувачення, може брати участь у розшуковій діяльності. В систему прокуратури включені два загальних органи, а саме Державна прокуратура та 4 окружних прокуратури.

До завдань прокуратури законом віднесено: забезпечення законності та ефективності досудового кримінального провадження; нагляд за законністю оперативно-розшукової діяльності органів дізнання, які є органами досудового розслідування, при розкритті злочинів або досудовому провадженні кримінальних справ; представництво державного обвинувачення в суді; виконання завдань, що впливають з міжнародного співробітництва, участь у роботі Євроюсту; інші завдання, покладені законом на прокуратуру.

Прокуратура Естонії на кшталт прокуратури Франції керує досудовим розслідуванням але собою його не підміняє. Прокуратура, таким чином, здебільшого підтримує кримінальне обвинувачення в суді, бере участь у плануванні розшукових дій, веде провадження у співпраці з поліцією, охороною державного кордону, фіскальними та іншими службами.

Практично таким же чином діяльність прокуратури врегульована в Латвійській Республіці, в той же час цікаво що прокуратура повністю виведена з під дії Конституції Латвійської Республіки [18], адже жодної норми щодо прокуратури ми не знаходимо. Основні принципи діяльності прокуратури закріплені в Законі «Про прокурорський нагляд в Латвійській Республіці» [19], а саме: прокуратура є єдиною централізованою системою трирівневих структурних підрозділів, які очолює Генеральний прокурор; прокурори однієї посади є взаємозамінними.

В Латвії, на відміну від раніше розглянутих європейських країн, прокуратура прямо визначена як орган судової влади, який самостійно наглядає за законністю. Завданням прокуратури є реагування на порушення закону та забезпечення вирішення пов'язаної з ним справ у встановленому законом порядку.

Всією системою прокуратури в Латвії керує Генеральний прокурор, він призначає на посади та звільняє з посад прокурорів, а також працівників, з якими встановлення трудових правовідносин належить до компетенції Генерального прокурора. Окружні судові прокуратури утворюються Генеральним прокурором відповідно до розподілу територій судової діяльності. Згідно Закону «Про судову систему» [20], окружні прокуратури виконують функції прокуратури на територіях судових округів.

До основних функцій прокуратури законодавець Латвії відносить: здійснення контролю за досудовим розслідуванням та оперативно-розшуковою діяльністю, розвідувально-контррозвідувальною діяльністю органів державної безпеки та додержанням законодавства про систему охорони державної таємниці; здійснення досудового розслідування; порушення та здійснення кримінального переслідування; підтримка державного обвинувачення; здійснення нагляду за виконанням вироків;

захист права і законних інтересів особи і держави в установленому законом порядку; подає у встановленому законом порядку позовну заяву чи подання до суду; участь у розгляді справ у суді у випадках, визначених законом.

В ст. 6 Закону про прокуратуру чітко визначено, що прокурор у своїй діяльності незалежний від впливу інших установ або посадових осіб, які здійснюють державну владу та управління, і підкоряється лише закону. Ані Сейм, ані Кабінет міністрів, або інші державні і місцеві урядові установи, державні і місцеві урядовці, усі види компаній і організацій, а також окремі особи не мають права втручатися в роботу прокуратури під час розслідування справ або виконання інших функцій прокуратури. При цьому будь які дії прокурора можливо оскаржувати винятково у визначеному законом порядку.

Крім того прокурор має імунітет, а порушення проти нього справи та його затримання, арешт, примусове повернення або проведення обшуку може мати місце виключено в порядку, передбаченому законом та з негайним повідомленням про це Генерального прокурора. Прокурори не несуть матеріальної відповідальності за збитки завданні особі незаконними або необґрунтованими діями чи рішеннями, такі збитки можуть бути відшкодовані виключно у виняткових випадках, та виключно державою.

Таким чином в Латвії прокуратура є єдиною централізованою системою, яку очолює Генеральний прокурор, а прокурори у своїй діяльності є незалежними та підпорядковуються виключно закону. Можна говорити, що у Латвії, як і в інших країнах Європейської спільноти прокурори наділені доволі суттєвими повноваженнями, а їх відповідальність обмежена на законодавчому рівні, що дає змогу виконувати своїх обов'язки, спираючись виключно на положення діючого законодавства, незалежно від підпорядкування, а отже прокурори мають значну незалежність.

Висновки

Зважаючи на наведене вище, слід сказати, що під час запозичення зарубіжного досвіду адміністративно-правових засад діяльності прокуратури, важливо враховувати, що зовнішні стандарти можуть впливати на внутрішню модель вітчизняної прокуратури та призводити до витіснення її унікальних характеристик на користь загальних зовнішніх стандартів, що відповідає загальній динаміці глобалізації.

У випадку впливу зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів на прокуратуру України, цей процес призвів не до доповнення, а до витіснення національних особливостей цієї інституції. Важливо відзначити, що при формуванні цих стандартів їхні розробники, на початковому етапі, не завжди брали до уваги досвід функціонування прокуратур у пострадянських державах, включаючи Україну, і часто оцінювали його як негативний, враховуючи минулий радянський контекст. Подекуди ця оцінка базувалася на ідеологічних та політичних міркуваннях, а не на об'єктивних оцінках ефективності роботи зарубіжних прокуратур.

Підсумовуючи викладене, у практиці запозичення досвіду законодавчого регулювання адміністративно-правових засад діяльності прокуратури та її посадових осіб зарубіжних країн необхідно враховувати реалії сьогодення в діяльності органів прокуратури в Україні, а саме: значну завантаженість, кадрове голодування, недостатність фінансування.

В той же час, можемо констатувати, що дійсно слід запроваджувати в Україні, ще й негайно, так це досвід європейських країн щодо гарантій незалежності прокурора на прикладі Німеччини, Франції або Латвії.

Список використаних джерел:

1. Хорсуненко О. В. Прокуратура України та країн-членів Європейського союзу: порівняльне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Одеська юрид. акад.

- Одеса, 2019. 221 с. *Репозитарій Національного університету «Одеська юридична академія»*. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11976?show=full>.
2. Назарук С. Л. Адміністративно-правове забезпечення діяльності прокуратури України та провідних країн європейського союзу: порівняльне дослідження: дис. ... д-ра філософії: 081 «право» / Держ. педагог. ун-т. ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2021. 235 с. *Репозитарій Центрально українського державного університету* В. Винниченка. URL: https://cusu.edu.ua/images/autoreferats/2021/Nazaruk/D_Nazaruk.pdf.
 3. Judiciary Act of 1789. *The Library of Congress*. URL: <https://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=001/llsl001.db&recNum=196>.
 4. Constitution of the United States written in 1787, ratified in 1788, and in operation since 1789. *United States Senate*. URL: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>.
 5. The United States Code according to Public Law 118-19 from 06.10.2023). *Office of the law Revision Council United States Code*. URL: <https://uscode.house.gov/>.
 6. Organizational structure of the US Department of Justice. *US Department of Justice*. URL: <https://www.justice.gov/our-work>.
 7. General structure of EOUSA. *Offices of the United States Attorneys*. URL: <https://www.justice.gov/usao/eousa/organizational-chart>.
 8. The Changing Role of the American Prosecutor / John L. Worrall, M. Elaine Nugent-Borakove. Albany: State University of New York Press. 2008. 284 p. *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/profile/Hung-En-Sung/publication/258839592_Prosecutor_and_Treatment_Diversion_The_Brooklyn_NY_Drug_Treatment_Alternative_to_Prison_Program/links/0deec5292b9d4477dd000000/Prosecutor-and-Treatment-Diversion-The-Brooklyn-NY-Drug-Treatment-Alternative-to-Prison-Program.pdf.
 9. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) Bundesrecht: in der Fassung vom 09.05.1975, zuletzt geändert am 08.10.2023. *Justiz-online*. URL: https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=137459,1.
 10. Für Beamte: Bundesgesetz Bundesbeamtengesetz vom 05.02.2009, zuletzt geändert am 17.07.2023. *BBG-Bundesbeamtengesetz*. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bbg_2009/BJNR016010009.html.
 11. Anordnung über Organisation und Dienstbetrieb der Staatsanwaltschaft (OrgStA): vom 04.07.1995, letzte Änderungen vom 01.04.2014. *Niedersächsisches Vorschrifteninformationssystem (NI-VORIS)*. URL: <https://voris.wolterskluwer-online.de/browse/document/6edf9705-df13-3d63-abba-0e51afbe0c52>.
 12. Constitution du 04.10.1958. *La Constitution le bloc de constitutionnalité*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>.
 13. Code de procédure pénale au 31.12.1957. *République Française Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/.
 14. Code de l'organisation judiciaire au 13.07.1978. *République Française Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071164/.
 15. Code de procédure civile au 30.12.1976. *République Française Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/.
 16. Eesti Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud 28.06.1992. RT 1992, 26, 349. Jõustumine 03.07.1992. *Riigi Teataja*. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>.

17. Prokuratuuri põhimäärus. Vastu võetud 19.03.2004 nr 23. RTL 2004, 29, 505. Jõustumine 01.03.2004. *Riigi Teataja*. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/101042015004>.
18. Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Satversmes Sapulces 1922. Gada 15. Februāra kopsēdē pieņemtā. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>.
19. Prokuratūras likums. Tas stājas spēkā 01.07.1994. Izdevumā no 06.10.2021. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>.
20. Par tiesu varu datēts ar 15.12.1992. Stājies spēkā: 01.01.1993. *Likumi*. URL: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>.